

ÖZGÜN ARAŞTIRMA

“YARININ KADINLARI” SURIYELİ KADINLARLA ÖZGÜN BİR KENDİNE YARDIM GRUPLU ÇALIŞMASI

“THE WOMEN OF FUTURE” AN AUTHENTIC SELF-HELP GROUP STUDY WITH SYRIAN WOMEN

1* Özge Çelebi, 2 Aslıhan Polat

ÖZ

Amaç: 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı nedeniyle milyonlarca insan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Savaş ve göç, göçmenler için birçok psikososyal ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Suriyeli göçmen kadınlar, psikososyal destek sağlayan bir sivil toplum örgütünün desteğiyle kendine yardım grubunu, Yarın Kadınları Komitesi'ni kurmuştur. Bu çalışmada Yarın Kadınları Komitesi toplantılarına katılanların grup müdahalesinden önceki ve sonraki depresyon düzeyleri ve toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı karşılaştırılacaktır. Kültüre ve toplumsal cinsiyete duyarlı olan bu özgün uygulamanın travmaya maruz kalmış kişilere, kadın ve göçmen gruplarına hazırlanacak toplum temelli psikososyal destek müdahaleleri için bir model oluşturması hedeflenmektedir.

Yöntem: Araştırmada nitel ve nicel verilerin birlikte incelendiği eş zamanlı üçgenleme tasarımıyla karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarın Kadınları Komitesi toplantılarına katılan kadınlara anketler uygulanarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Nitel verilere betimsel analiz yapılmış, nicel veriler ise SPSS paket programında çözümlenmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan 30 Suriyeli kadının yaş ortalaması 40,1'dir. Beck Depresyon Envanteri'ne göre kadınların, gruba katılmadan önce %73'ünün, gruba katıldıktan sonra ise %13,3'ünün orta ve ağır düzeyde depresyon düzeylerine sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı puanlarında gruba dahil olduktan sonra anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Kadınlarla yapılan görüşmelerde ise komite toplantılarının yarattığı etkiler hakkında “değişim” ve “güçlenme” gibi olumlu temalar ortaya çıkmıştır.

Sonuç: Yarın Kadınları Komitesi toplantılarına katılan kadınların ruhsal iyilik hallerinde ve cinsiyet rolleri farkındalığında olumlu değişiklikler olmuştur. Bu psikososyal destek müdahalesi başka kadın ve mülteci grupları için bir model oluşturabilir.

Anahtar sözcükler: Göç, Suriyeli kadınlar, kendine yardım grubu, psikososyal destek, toplumsal cinsiyet

Objective: Due to the civil war in Syria that broke out in 2011, millions of people have been forced to emigrate to Turkey. War and migration have brought many psychosocial needs for immigrants with themselves. Syrian immigrant women have formed a self-help group, the Women's Committee of Future, with the support of a non-governmental organization that provides psychosocial support. In this study, women attending meetings of the Women's Committee of Future will compare the level of depression and gender roles awareness before and after group intervention. This authentic application which is sensitive to culture and gender is aimed at composing a model for traumatized people and community-based psychosocial support interventions to be confected to women and immigrant groups.

Methods: In the study, mixed research method has been used with Concurrent Triangulation Design in which qualitative and quantitative data were examined together. The face-to-face meetings have been held with the women participating into the meeting by the Women's Committee of Future by conducting polls. Qualitative data were analyzed by descriptive analysis while quantitative data were analyzed by SPSS package program.

Results: The average age of 30 Syrian women participating into the research is 40.1. According to Beck Depression Inventory, 73% of the women had moderate and severe depression before joining the group. After joining the group, it was observed that 13.3% of the women had moderate and severe depression. It has been determined a significant difference in the scores of the participants' gender roles after getting involved in the group ($p<0.05$). During the interviews held with the women, the favourable themes related to the effects stemming from the committee meetings such as “change” and “empowerment”.

Conclusion: The women participating into the meetings held by the Women's Committee of Future have had positive changes in their mental well-being and their awareness of gender roles. This psychosocial support intervention may be a model for the other groups of women and migrants.

Keywords: Migration, Syrian women, self-help group, psychosocial support, gender

Giriş

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın ardından giderek artan şiddet olayları ve kaos nedeniyle milyonlarca insan başka ülkelere kaçmak zorunda kalmıştır. Özellikle Suriye’nin komşusu olan ülkelerde göçmen nüfusunun yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan biri olan Türkiye ise dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapıyor¹. 10 Mayıs 2018 tarihinde güncellenen istatistiklere göre kayıtlı 3.586.679 Suriyeli Türkiye’de geçici koruma altındadır ve bu nüfusun %45,7’si kadınlardan oluşmaktadır².

Kadınlar, savaşta yaşadıkları travmatik olayların yanı sıra göç sırasında ve sonrasında toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak şiddet, eğitimin aksaması, erken yaşta evlilik ve gebelik gibi çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır³. Ayrıca çok eşlilik, istismar, ayrımcılık, zorla evlendirilme, fuhuşa zorlanma, taciz, tecavüz, haklara erişimlerinin engellenmesi, emek sömürsü, boşanmış veya yalnız kadınların dam-

galanması kadınlar için sayılabilecek diğer risklerdir⁴. Göçmen kadınları, hem göçmenlik hem de kadın kimlikleri dezavantajlı kılmaktadır. Bu noktadan hareketle kadınların sahip olduğu dezavantajlı statü onların sadece “Savaş kurbanları” olarak algılanmasına neden olmaktadır. Buna karşın göçmen kadınların, zorlu koşullarına rağmen hayatta kalmış ve barışın inşasında aktif rol alacak bir grup olduğu gözardı edilmemelidir^{5,6}.

Kadına yönelik şiddet; göç öncesi, sırası ve sonrasında farklı tezahürlerle kadınların ruh sağlığı sorunlarını arttırabilir. Bu nedenlerle özellikle mülteci ve sığınmacı kadınlara yönelik göç sırası ve sonrasındaki dönemde cinsiyete duyarlı afet ve travma yaklaşımları ile psikososyal müdahaleler planlanmalıdır⁷. Türkiye’de en kalabalık Suriyeli nüfusuna sahip dördüncü kent Gaziantep’te çalışmalarını yürüten Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), 2015 yılında

ABSTRACT

¹Kocaeli Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Ruhsal Travma
Yüksek Lisans Programı,
Kocaeli, Türkiye
²Kocaeli Üniversitesi,
Tıp Fakültesi,
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı,
Kocaeli, Türkiye

Geliş Tarihi
08.06.2018

Kabul Tarihi
20.07.2018

Sorumlu Yazar
Özge Çelebi

Kocaeli Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Ruhsal Travma
Yüksek Lisans Programı,
Kocaeli, Türkiye

E-posta
ozge.celebi39@gmail.com

Çok Yönlü Destek Merkezi projesi kapsamında Suriyeli göçmen kadınlara psikososyal destek sağlamak amacıyla "Çay Saatleri" oturumlarını düzenlemiştir. Kültüre ve toplumsal cinsiyete duyarlı geliştirilen bu grup müdahalesi daha sonra "Yarının Kadınları Komitesi" adıyla bir kendine yardım grubuna dönüşmüştür. Şimdilerde kadın hakları, mülteci hakları konusunda savunuculuk yapan, cinsiyet eşitliği farkındalığı yaratmaya çalışan bu topluluk aynı zamanda savaştan kurtulan, ayrımcılığa uğrayan ve şiddete maruz kalan diğer göçmen kadınlara akran desteği sunmaktadır⁸. Bu çalışmada Yarının Kadınları Komitesi toplantılarının; katılımcıların depresyon düzeylerine ve toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığında yarattığı etki ele alınacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Araştırmada nitel, nicel verilerin toplanarak analiz edildiği karma yöntem ve Creswell'in karma yöntem araştırma tipolojisine göre eş zamanlı üçgenleme tasarımı kullanılmıştır⁹. Bu çalışmada nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanıp analiz edilir. Öncelik her iki veri türü için eşittir. Veri analizi genellikle ayrı ayrı yapılır ve verilerin yorumlanması esnasında birleştirme gerçekleşir. İki bin on yedi yılında çeşitli tarihlerde gruba katılanlara ön test uygulanmıştır, 12-31 Mart 2018 tarihlerinde ise son test ve katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılarak nicel ve nitel veriler birlikte yorumlanmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma evreni Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılmış yaklaşık 350 Suriyeli kadından oluşmaktadır. Araştırmada toplantılara en az 15 kez katılmış 18 yaş üstü, okuma yazma bilen 30 kadına ön test ve son test uygulanmıştır. Ön test, kadınlara katıldıkları ilk toplantı öncesi uygulanmıştır. Son testte elde edilen veriler ise 13-31 Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Yüz yüze görüşmeler, anket çalışmasına katılmış 30 kişi arasından ve 12-16 Mart 2018 tarihlerinde görüşmeyi kabul eden rastgele seçilmiş 6 kadınla yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan araçlar arasında, Sosyodemografik Form, Beck Depresyon Envanteri, Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi ve yüz yüze görüşmelerde araştırmacının katılımcılara yönelttiği sorular bulunmaktadır. Veri toplama işlemleri sırasında tercüman kullanılmıştır. Sosyodemografik Form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Dokuz soruyu içeren formda; katılımcıların yaşı, medeni durumu, evlenme yaşı, çocuk sayısı, hanedeki aile ve kişi sayısı, eğitim durumu, Suriye'deki ve Türkiye'deki çalışma durumu, Suriye'deki yerleşim birimi ve Türkiye'de bulunma süreleri hakkında sorular bulunmaktadır.

Araştırmada Beck Depresyon Envanteri'nin Arapça'ya çevrilmiş formu kullanılmıştır. Ölçeğin Arapça çevrilmiş halinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması 2012 yılında Laila F. Farhood ve Hanni Dimassi tarafından Lübnan'da yaşayan kişiler üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin Arapça versiyonunda orijinal formunda olduğu gibi 21 soru yer almaktadır ve her maddenin puanı 0 ile 3 arasında değişen likert tipi olarak hazırlanmıştır. Sorulara verilen toplam puanlar Beck ve diğ.'nin 1996 yılında kategorize ettiği depresyon düzeylerine göre sınıflandırılmaktadır¹⁰.

Araştırmacının oluşturduğu Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi'nde 18 soru bulunmaktadır. Sorular

oluşturulmadan uzun bir süre Suriyeli kadınların kültürel özellikleri ve toplumsal cinsiyet rollerine yaptıkları atıflar incelenmiştir. Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılan kadınlardaki toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığını ölçmek amacıyla bu test tasarlanmıştır. Testteki her madde 0 ile 2 arasında değişen likert tipi puanlama sistemine sahiptir. Testin sonunda alınabilecek en düşük puan 0 en yüksek puan ise 36'dır. Puanlar, 0'a yaklaştıkça toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı artmakta 36'ya yükseldikçe farkındalık azalmaktadır.

Yarının Kadınları Komitesi toplantıların katılımcılar üzerinde yarattığı psikososyal değişimleri incelemek amacıyla yüz yüze görüşmeler için 7 soru hazırlanmış ve görüşmelerde katılımcılara yönetilmiştir. Görüşmelerin başında araştırmacı ve tercüman tanıtılmış ardından katılımcının kendisini tanıtmaya izin verilmiştir.

Etik Boyut

Araştırma, Kocaeli Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun onayını almıştır. Onayın tarihi ve numarası: 21.02.2018, KÜ GOKAEK 2018/3.12'dir. Ayrıca araştırmanın yürütülebilmesi için ilgili kurumlarda yazılı, katılımcılardan ise yazılı ve sözel onamlar alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmadan elde edilen nicel veriler, kodlandıktan sonra SPSS programının 23.0 versiyonuna aktarılmış ve aynı veri tabanında çalışılmıştır. Sayısal nitelikteki verilerin karşılaştırılmasında örneklem normal dağılım göstermediği ve tanımlayıcı özelliklerin grup üye sayısını karşılamadığı için non-parametrik test teknikleri uygulanmıştır. İstatistik analiz sırasında Wilcoxon İşaretli sıralar testi kullanılmıştır. Aynı zamanda gruplar arası farkların incelenmesine dayalı araştırma sorularının cevaplanması için Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri uygulanmıştır.

Yüz yüze görüşmelerden elde edilen nitel veriler kelimesi kelimesine Microsoft Word programına aktarılmıştır. Verilere betimsel analiz yapılmış ve yorumlanmıştır. Betimsel analiz, elde edilmiş verilerin önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasına dayanan nitel bir veri analiz türüdür. Bu analiz çeşidinde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde gösterebilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır¹¹.

Bulgular

Nicel Bulgular

Elde edilen sosyodemografik bulgulara göre araştırmaya katılan Suriyeli kadınların yaş ortalaması 40,1±12,03'tür. Katılımcıların çoğu evlidir (%70,0). Kadınların eğitim düzeyleri incelendiğinde %60'nın ilköğretim ve ortaokul, %40'nın lise ve üniversite/yüksek okul mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların yarısından fazlasının Suriye'de (%53,3) ve Türkiye'de (%56,6) ev kadını olduğu saptanmıştır. Araştırmada yer alan kadınların Suriye'deyken %43,3'ünün il merkezlerinde, %43,3'ünün ilçelerde yaşadıkları ve büyük bir kısmının (%76,6) Türkiye'de dört ve dört yıldan fazla ikamet ettiği bulgulanmıştır.

Evli, dul ve boşanmış kadınların evlenme yaşlarının aralığı 13-28 iken evlenme yaş ortalamalarının 19,2±3,8 olduğu bulgulanmıştır. Katılımcıların çocuk sayılarının ortalaması 3,3±2,1'dir. Çocuk sayıları 0 ile 7 arasında değişmektedir. Evli, dul ve boşanmış kadınların %36'sı 18 yaşın altında %64'ü

ise 18 yaşında veya üstünde evlenmiştir.

Beck Depresyon Envanteri'ne İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların Beck Depresyon Envanteri'ne göre ön teste %33,3'ü ağır depresyon, son teste %3,3'ü ağır depresyon düzeyinde olduğu saptanmıştır. BDE'den alınan puanlara göre ön testte katılımcıların %10'unun depresyonu olmadığı son testte ise katılımcıların %70'inin depresyonun olmadığı bulgulanmıştır. Orta şiddette depresyon düzeyinde olanların ön testte %40 oranında olduğu bulgulanmışken son teste %10 olduğu görülmüştür. Ön ve son testte hafif depresyon düzeyinde olanlar %16,6'dır.

Çizelge 1'de görüldüğü üzere Wilcoxon eşlenik çift anlamlılık değeri 0,05'den küçüktür. Bu durumda katılımcıların ön test ve son test depresyon puanları arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir farkın olduğu söylenebilir ($p<0,05$). Sıra ortalamaları karşılaştırıldığında katılımcıların ön test (S.O=15,5) depresyon skorlarının son test (S.O=8,25) depresyon skorlarından daha yüksek sıra ortalamalarına sahip olduğu görülür. Daha açık bir ifadeyle katılımcıların ön test ve son test arasındaki depresyon puanlarında düşüş olmuştur. Diğer yandan ön test ($X=25,867$) ve son testte ($X=8,267$) katılımcıların depresyon skoru ortalamaları da söz konusu bulguyu desteklemiştir (Çizelge 1).

Kadınların tüm sosyodemografik özellikleri, Beck Depresyon Envanteri'nin ön test ve son test skorları bakımından farkları Mann Whitney U Testi ile sınanmış %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak tümünde manidar bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 1. Beck Depresyon Envanteri (BDE) için ön test son test arası farklılıkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi istatistikleri

	n	Ortalama	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	Z	p
BDE Ön Test	30	25,867	15,5	418,5	-	0,000*
BDE Son Test	30	8,267	8,25	16,5	4350	

Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı Testi'ne İlişkin Bulgular

Çizelge 2'de görüldüğü üzere TCRF'nin ön test ile TCRF'nin son testi arasındaki farkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi anlamlılık değeri $p<0,05$ 'tir. Bu durumda TCRF ön test ile TCRF son test arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir farkın olduğu söylenebilir ($p<0,05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde TCRF son test (SO=15,83) değişkenin TCRF ön test (SO=3,75) değişkeninden daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu görülür. TCRF son test aşamasında katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı skoru ön test aşamasından daha yüksek toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı düzeyinde olduğu saptanmıştır. TCRFT'ye göre katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığının son testte arttığı görülmüştür.

Çizelge 2. Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı Testi (TCRFT) için ön test son test arası farklılıkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi istatistikleri

	n	Ortalama	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	Z	p
TCRFT Ön Test	30	14,833	15,83	427,5	-	0,000*
TCRFT Son Test	30	4,533	3,75	7,5	4543	

Çizelge 3 incelendiğinde evli ve diğer kadınlar arasında Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı ön test skorları bakımından %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir farkın olduğu görülür ($p<0,05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde evli kadınların ön test aşamasında daha yüksek TCRFT skoruna sahip olduğu söylenebilir. TCRFT'nin puanlama özelliğine göre TCRFT'nin ön testinden yüksek puan almış evli kadınların diğer kadınlara göre cinsiyet rolleri farkındalığı düşüktür. Diğer yandan TCRF son test aşamasında evli ve diğer kadınlar arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir fark saptanmamıştır. Katılımcıların medeni durum dışından tüm sosyodemografik özellikleri, TCRF için ön test ve son test skorları bakımından farkları Mann Whitney U Testi ile sınanmış %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak tümünde anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 3. Evli ve diğer kadınlar arasında Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı Testi (TCRFT) için ön test ve son test skorları bakımından farkları

	Medeni Durum	n	Ortalama	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	Z	p
TCRFT Ön Test	Evli	21	133,810	13,38	281,00	-	
	Bekar/Boşanmış/Dul	9	182,222	20,44	184,00	2,022	0,043*
	Toplam	30	148,333				
TCRFT Son Test	Evli	21	47,619	16,12	338,50	-	
	Bekar/Boşanmış/Dul	9	40,000	14,06	126,50	0,596	0,551
	Toplam	30	45,333				

Beck Depresyon Envanteri ve Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi'nin İlişkisi

Çizelge 4 incelendiğinde Beck Depresyon Envanteri ön test ile Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi ön test arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon ilişkisinin olmadığı görülür. Diğer yandan BDE son test ile TCRFT son testi arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir korelasyon ilişkisinin olduğu görülmüştür ($r=0,426$, $p<0,05$). Bu durumda son test aşamasında kadınlarda depresyon skoru arttıkça cinsiyet farkındalığı skoru da artmaktadır. TCRFT'nin ters puanlı yapısı düşünüldüğünde bu durum şu şekilde yorumlanabilir; son test aşamasında kadınların depresyon düzeyi arttıkça top-

lumsal cinsiyet rolleri farkındalıkları azalmaktadır veya tersi bir durum olarak son test aşamasında depresyon düzeyi azaldıkça kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı artmaktadır. İncelenen diğer korelasyon ilişkileri %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar değildir. Bireylerin ön test depresyon düzeyleri ile son test depresyon düzeyleri ilişkisizdir. Bireylerin ön test toplumsal cinsiyet farkındalığı ile son test toplumsal cinsiyet farkındalığı ilişkisizdir. Ön test aşamasında kadınların toplumsal cinsiyet farkındalığı ile depresyon düzeyleri de ilişkisizdir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Beck Depresyon Envanteri ön test-son test ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı ön test-son test korelasyonu

		BDE Ön Test	BDE Son Test	TCRFT Ön Test	TCRFT Son Test
BDE Ön Test	r	1	0,053	0,351	-0,362*
	p		0,782	0,057	0,049
	n		30	30	30
BDE Son Test	r		1	0,105	0,426*
	p			0,582	0,019
	n			30	30
TCRF Ön Test	r			1	0,054
	p				0,777
	n				30
TCRF Son Test	r				1
	p				
	n				30

Nitel Bulgular

Nitel veriler 6 komite üyesiyle yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. Görüşmeler 20-25 dakika arasında sürmüştür. Görüşülen kadınların hepsi Türkiye’de ev kadını olup Yarının Kadınları Komitesi’nde gönüllü olarak çalışmaktadır. Alıntılarda geçen isimler kadınların gerçek adları değildir, tamamıyla uydurma isimler kullanılmıştır.

Komite üyeleri ile yapılan görüşmeler “göç öncesi yaşam”, “göç sonrası yaşam ve ruhsal durum”, “toplantıların yarattığı psikososyal etkiler”, “yeni kadın kimliği inşası” başlıkları altında incelenmiş ve betimsel analizi yapılmıştır.

Göç Öncesi Yaşam

Yüz yüze görüşmelere katılan kadınlar göç öncesi süreçlerini; hayatlarının sıradan, basit, ev işleri ve çocuklarının bakımı ile ilgilenerek, eşlerle birlikte refah ve mutluluk içinde geçirilen zamanlar olarak değerlendirmişlerdir. Feodal yapının güçlü olduğu kültürlerinde dışarıya çıkmanın yasak olduğu sadece akraba ziyaretlerine izin verildiğini belirtmişlerdir. Kadınların Suriye’deki yaşantısında toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışları ve bu rolleri sorgulamadan yaşamlarını sürdürdükleri anlaşılmıştır.

Otuz bir yaşındaki Havva, çocuk yaşta evlenmiş ilkökul mezunu 4 çocuklu, gruptaki lider kadınlardan biridir. Havva göçten önceki hayatından şöyle bahsediyor: Savaştan önce sıradan bir kadındım. On yedi yaşında evlendim 2 buçuk yıl önce de nişanlandım. Çok normal bir hayat, normal bir kadındım. Evdeydim, girip çıkıyordum. Kapalı bir toplumdun zaten bizim toplum. Evlilikten sonra da hep evime odaklanıyordum, çocuklarıma... Kendimi aslında çocuklarımdan üzerinden göstermeye çalışıyordum. Çocuklarımla ilgileniyordum, hep temiz dursunlar, hep şık olsunlar diye. Hayatımız çok normaldi eşim ve çocuklarımla beraber. Eşim işten gelirdi çocukları uyutup eşimle bir yerlere giderdik veya evde otururduk. Herşey çok sıradandı ondan sonra da savaş geldi zaten...

Otuz altı yaşındaki Umut’un çocuğu olmadığından eşi ikinci bir kadınla imam nikahı yapmıştır. Boşanmak için mücadele eden Umut ilkökul mezunudur. Umut’un Suriye’deki yaşantısıyla ilgili paylaşımları şöyledir: Evli bir kadındım, dışarı hiç çıkamazdım yasaktı çünkü. Eşim ve ailesinde bu çok

ayıp, yasak bir şeydi. Eşimin terzi atölyesi vardı. Sabah uyanırdık, temizlik yapardık, evin işlerini yapardık, yemek pişirirdik. Atölyenin işlerini eve getirirlerdi o işlerle uğraşırdık hiç boş zamanımız yoktu.

Hüner’in 13 yaşındaki oğlu Suriye’de sokakta oynarken varil bombasının düşmesi sonucu hayatını kaybetmiştir. Otuz sekiz yaşındaki Hüner’in göç öncesine dair ifadeleri şöyledir: Suriye’deyken 4 çocuğun annesiydim, pek yaptığım bir şey yoktu. Ziyaretlere gidiyorduk arkadaşlarla, annemin evine gidiyordum, aileme gidip geliyordum başka da yaptığım hiçbir şey yoktu (...) Sadece cuma günüm farklıydı toplanıp hep beraber köye giderdik, eğlenirdik köyde. Diğer günlerde de evin işlerini yapardım, temizlik yapardım. Çocukları okula gönderirdim. Çocuklar okuldan gelirdi, beraber ders çalışırdık. Çocuklara yardımcı olurdu, akşam çocuklar uyurdu ben de eşimi beklerdim.

Göç Sonrası Yaşam ve Ruhsal Durum

Görüşme yapılan kadınlar Türkiye’ye göç etmelerinin ardından geride bıraktıklarına duydukları özleminden ve kayıplarının yasını tuttuklarından söz etmişlerdir.

On dokuz yaşında evlenen ve zor olsa da yakın zamanda boşanmayı başaran 34 yaşındaki Zine, tek kızını Suriye’de bırakarak Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmış ilkökul mezunu bir kadındır. Zine, göçten sonra duygularını şöyle ifade ediyor: Suriye’den Türkiye’ye geldiğimde psikolojim bayağı kötüydü. Kızını bırakmış bir anne... Yalnız buraya gelmiş her şeyden umudum kesilmişti, artık kimseyle konuşmuyordum bile hiç kimseye güvenim bile yoktu...

Üniversite mezunu 53 yaşındaki Sultan, Suriye’deyken sınıf öğretmenliği yapmıştır. Evli olan Sultan’ın 3 çocuğu vardır. On sekiz yaşını yeni tamamlamış bir oğlu İsvaç’e kaçak yollarla gitmiştir. Sultan göçten sonra yaşadığı kayıplardan şöyle söz ediyor: Çok Kötü bir durumdaydım üzgündüm ülkemi bırakmıştım ailemi, akrabamı herkesi bırakmıştım (...) Türkiye’de kendime düzenli bir hayat kuramıyordum önceleri. Hiç rahat değildim, hiç kimsem yoktu, sığınacak kimsem yoktu.

Havva, göçün ardından ikili duygularından bahsediyor: Türkiye’ye ilk geldiğimde değişik bir duyguydu, çok mutluymdum aslında. Savaştan kurtulmuşum, burada su var, elektrik var, hayat var diye. Yine de çok zordu, çok çok kötüydü. Dükkânda yaşıyorduk ama mutluymdum. Tek başına, bize özel bir düzen vardı çocuklarımla beraber (...) Sosyal hayatım tamamen yok olmuştu. Suriye’deyken arkadaşlarımda vardı, ablaları, akrabalar... Gidip geliyordum. Burada ablam vardı ama evi çok uzaktaydı gidip gelemiyordum.

Kadınlar; umutsuzluk, izolasyon, güvensizlik, korku, üzüntü, boşluk, değersizlik duygularını hissettiklerini ve sosyal destek bulamadıklarını dile getirmişlerdir. Göçün hemen sonrasında dil bariyeri, maddi yetersizlik, insanlara ve mekanlara karşı duyulan yabancılaşma, haklara erişimde zorluklar, kötü ev koşulları ve toplumsal baskı gibi yaşam güçlüklerden bahsetmişlerdir.

Evden çıkmamız çok nadirdi. Türkiye’ye ilk geldiğimde psikolojim çok bozdu ve destek olan kimse yoktu. Bu toplumda hiçbir önemim olmadığını hissediyordum. Bütün çevremden baskı görüyordum ve hiçbir değerim yoktu ne evimde ne kocamda (Umut).

Otuz bir yaşındaki Melek lise mezunudur ve 18 yaşında evlenmiştir. 3 çocuğu olan Melek, göçten sonra ruhsal durumundan bahsederken Suriye’deki rutin yaşantısıyla Türkiye’deki hayatını kıyaslıyor. Melek’in göçten sonra ruhsal durumuna yaptığı atıflar şöyle: Türkiye’ye geldikten sonra izole oldum diyebilirim hep tek başıyordum. Dışarıya çıkmayı sevmezdim. Suriye’de eşimle beraber çıkardım,

arabayla gidip gelirdim istediğim yere ama burada hiçbir yere girip çıkamıyordum korku vardı Türkiye’de. Bilmediğim bir dil ve bilmediğim bir devlet.

Yeni bir ülkeye geldim dili bilmiyorum nereye gideceğimi ne yapacağımı bilmiyorum. Sokaklarda yürümeyi bilmiyordum (Sultan).

Çocuklar okula gitmiyordu. Küçük bir dükkânda yaşıyorduk, hiç hareket yok çocuklar bir şey yapmıyorlar. Çocuklar sabahtan akşama dizi izliyordu. Bir dizi bitiyor, diğer diziyi izliyorlardı. Bu beni çok rahatsız ediyordu, çok üzülüyordum. Bir küçük park vardı evimizin orada. O parka gidip oturuyordum, biraz dinlenmek rahatlamak için ama o parkta oturup ağlıyordum hiç dinlenmiyor, rahatlayamıyordum. Ondan sonra çocuklarımı okula gönderebildim, çocuklar okula gittiler. Ama benim hayatım hala düzenli değildi rahat değildi, ben rahat değildim. Kendime şey diyordum ben neden yaşıyorum ki sadece burada yemek pişirip evde kalıyorum, temizlik yapıyorum (Havva).

Durumumuz bayağı kötüydü. Ablamla aynı evde oturuyordum. Çocuklarım ve ablam iyi anlaşıyorlardı taa ki ablam evden çıkana kadar. Eşim çalışmıyordu, ben çalışmak zorunda kaldım atölyelerde ben çalıştım ben yardımcı oluyordum. Eşim sokaklarda seyyar satıcılık yapıyordu, oyuncak satmak zorunda kalıyordu (Hüner).

Toplantıların Yarattığı Psikososyal Etkiler

Kadınların komite toplantılarında söz ederken sıklıkla vurguladığı noktalar “değişim ve güçlenmek” olmuştur. Ayrıca öz güven ve cesaret artışı, korkunun azalması, tek başına karar alabilmek, kendini keşfetmek, kendini ifade edebilmek, değerli hissetmek gibi duygu ve eylemlerin üzerinde durmuşlardır. Çevreleriyle kurdukları ilişkilerin düzeldiğinden söz etmişlerdir.

Özgüvenim arttı, kendime güveniyordum artık, kendimi ifade edebiliyordum artık. Daha önce kendi fikrimi söyleyemezdim, korkardım ama şimdi fikirlerimi korkmadan söyleyebiliyorum (Umut).

Onlara (Yarının Kadınları’na) katıldıktan sonra, daha çok derinleştikten sonra daha güçlü oldum diyebilirim. Artık evden girip çıkıyordum, korku vardı içimde ama o korku yavaş yavaş azalıyordu (...) Şöyle bir şey değişti kendi kararlarımı kendim almıyordum. Anneme arkadaşım danışıyordum kardeşime... Sonra kararlarımı artık tek başıma almaya başladım. Adım atıyordum eskiye bakmıyordum geride kalan şeylere bakmıyordum (Zine).

Kendi karakterimi gördüm, kendimi keşfettim. Güçlü bir kadını, zayıf değilim (...) Kendimi savunabiliyordum artık, daha güçlü olduğumu gördüm. Evet savaş oldu, başımızdan geçti, evet ben güçlüydüm. Her şeye karşı duruyordum, diktim ama kendimi keşfetmemiştim. Kendimi keşfettim burada. Eşim de yavaş yavaş ikna olmaya başladı, onla konuşuyordum, toplantıyı anlatıyordum. Eşim de mutluydu bu durumdan. Çünkü ben komiteden önce hep yalnızdım. Yalnız olduğum için sinirlendiğim zaman eşime bağırdım, kızırıyordum. Ben hep tek başımayım, dışarı çıkamıyorum hep evde yalnızım diyordum. O da mutlu oldu, bu mutluluk aileme de yansdı (Havva).

Kendimi bu toplumda bir yerim var gibi hissediyorum. Kendimi önemli bir insan olarak görüyorum. Beni dinleyen var, eskisinden daha fazla farkındalığım var (...) Kendime güvenim daha arttı, daha çok büyük bir güven oldu bende. Daha önce toplumda bir şey yapmıyordum. Şimdi daha çok uğraşıyorum, çalışıyorum. Toplum ben de değiştirebilirim, öyle bir inancım var. On kişi arasından birini ikna edersem bu bana yeter (Melek). Kadınlar toplantılardan bahsederken

güvende hissettiklerini, dostluk ve arkadaşlık ilişkileri kurarak sosyalleştiklerini de dile getirmişlerdir.

Birçok şey değişti. Öncelikle kendimi güvende hissettim. Arkadaşlarım oldu, bu arkadaşlarım benim ülkemden Suriye’den (...) İkinci ülkemde gibi hissediyorum kadınlarla beraber özellikle bir aile gibiyiz zaten kadınlarla. Hatta burayı bırakır başka yere gidersem ülkemi bırakır gibi olacağım, özellikle komiteyi (Sultan).

Yeni bir şey oldu hayatımda, değişiklik oldu, arkadaşlarım oldu, beni dinleyen kişiler oldu. Oradaki arkadaşlarımın da dertleri vardı. Onlarında pek hayatları düzgün gitmiyordu. Hepimiz konuşuyorduk, dertleşiyorduk, her şeyi anlatıyorduk (Havva).

Görüşmeler esnasında kadınların, toplumsal cinsiyet rollerini sorguladıkları ve bu konuda farkındalıklarının oluştuğu gözlemlenmiştir. Kadınlar, grup oturumlarının etkilerinden bahsederken haklarını öğrenip kadın sorunlarına daha geniş çerçeveden bakarak sorunların toplumsallığına dikkat çekmişlerdir. Çözüm üretmek ve diğer kadınlara ulaşmak için sorumluluk almaya hazır olduklarını ifade etmişlerdir.

Ben çok değiştim. Daha önce insanlara bakıp bir sorun gördüğümde sadece o soruna bakıyordum sadece bana ne diyordum. Benim için bir sıkıntı değil (...) İnsanların sorunu olsa da şey diyordum herkes kendi hayatını kendi yaşar zaten, bana ne. Şimdi şöyle düşünüyorum kişilerin yardıma ihtiyacı var özellikle psikolojik yardıma, psikolojik desteğe yani alttan alta olsa insanlara destek vermek istiyorum (...) Erken yaşta evlilik, şiddette uğrayan bir kadın gördüğümde hatta ben şiddette uğradığımda bile çok normal bir şey diyordum. Ama Yarının Kadınları hayatımda olduktan sonra şöyle bir şey değişti. Çözüm bulmam lazım diyordum kendime. Hatta çocuklarıma da çok etkisi oldu aslında. Mesela bakıyorlar birisi küçük yaşta evleniyor o çocuğun annesi ve babası hakkında şikayetçi olmamız gerektiğini söylüyorlar. Benim gibi çocuklarıma da bunun bir sorun olduğunu görüyorlar (Melek).

Haklarımı öğrendim, sorumluluk alabilmeyi öğrendim. İlk geldiğimde eşime sen al, sen git, gel, sen yap diyordum. Benim de bunları yapmam gerektiğini bilmiyordum. Bunu öğrendim eşime destek olmaya başladım. Çocuklarıma destek olmaya başladım. Ben de artık bir şeyler yapmaya başladım. Daha güçlü oldum. Çok fazla bilgi vardı, ben hiçbirini bilmiyordum Suriye’deyken. Hepsini burada öğrendim (...) Şimdi kadınları bilgilendirmek istiyorum ve faydalandığım her şeyden bütün kadınlarında faydalanmasını istiyorum (Hüner).

Kadınların geleceğe dair umutlarının ve planlarının olduğu gözlemlenmiştir.

Kendime daha fazla güveniyorum. Hayatı daha fazla seviyorum ve gelecek ile ilgili planlarım oldu. Gelecekte bir sürü şey yapabilirim (Umut).

Biz savaştan geldiğimizde tamamen ölü gibiydik. Yeniden dirildik hayata asıldık, bağlandık (Zine).

Aslında kendimi yaş olarak daha küçük görüyorum şimdi. Yaşımdan daha küçüküm. Çok şey öğrendim, çocuklarıma da öğreteceğim ve geride kalan kadınlara da öğreteceğim (Hüner).

Kadın Kimliğinin Yeniden İnşası

Katılımcılar, kadın olmaktan bahsederken özellikle kültürel kurallardan ve cinsiyet rollerinden ötürü kısıtlandıklarını fakat artık hem feodaliteye hem de ataerkiye karşı pratiklerinin olduğu anlaşılmuştur. Ayrıca kadınlar, cinsiyet eşitliğine inandıklarını vurgulamışlardır.

Kadın olmanın daha güçlü olduğunu hissettim. Ben çok güçlü oldum kadın her şeyi yapabilir, kadın ve erkek eşit onu anladım.

Benim için kadın öyle temsil ediliyor. Özellikle kültürden ve adetlerden dolayı izin verilmiyordu, bunları yapamıyordu kadın (...) Bütün kadınların daha güçlü olmasını diliyorum. Bütün kadınlar her şeyi yapabilsinler tek başlarına (Sultan). Kültürümüzde Halep'te kadınların hiçbir söz hakkı yoktu. Hiçbir şey diyemezdi şimdi söyle düşünüyorum kadınlarında kararları var kadın ve erkek eşitler benim için kadının daha çok fazla hakkı var bence (Zine).

Bu toplantıda kadınlarla ilgili konuştukları için kadınların değerli olduğunu anladım. Kadınların fikirleri, konuştukları boşa gitmeyecek. Şöyle hissettim ben de bu toplumun bir üyesiyim, bir şey yapabilirim, bir adım ileriye atabilirim toplantılar sayesinde (Melek).

Şunu gördüm kendi gözümle kadının hayattaki rolü erkeğin ve herkesin rolünden daha büyük. İşte ve her yerde evde onun rolü çok daha büyük. Eğer kadın doğru yöndeysen herkes doğru yönde olur. Hatta şunu fark ettim bir kadın şiddete uğruyorsa sadece kadın şiddete uğramıyor, çocukları da şiddete uğruyor (Havva).

Kadın burada daha güçlü. Kadın Suriye'deyken şiddete uğruyordu, kadınlara bağırıyordular, çağırıyordular, dövüyorlardı kadın hiçbir şey söyleyemiyordu. Burada kadının yeri daha yüksek burada kendini savunabiliyor, haklarını biliyor mesela eşim bir kelime dese ben üç kelime cevap veriyorum (...) Ben sadece evde değilim. Eve bakıyorum, çocuklara bakıyorum değil. Dışarıda da olmam lazım, dışarıda da çalışmam lazım (Hüner).

Tartışma

Toplantıların Ruhsal Duruma Etkisi

Katılımcıların, Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılmadan önce ve sonra Beck Depresyon Envanterinden aldıkları puanlar istatistiksel olarak karşılaştırıldığında depresyon puanlarında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (Çizelge 1). Başka bir deyişle toplantıya katıldıktan sonra kadınların depresyon düzeylerinde bir düşüş gözlemlenmiştir. Ayrıca kadınlar, toplantıların yarattığı ruhsal etkilerden bahsederken öz güvenlerinin arttığına, güçlendiklerine, korkmadıklarına, kendilerini keşfettiklerine, değerli hissettiklerine dair ifadelerle yüz yüze yapılan görüşmelerde yer vermişlerdir. Kadınlar, toplantılarda kendilerini ifade edebildiklerini, güvende hissettiklerini, arkadaşlık ilişkileri kurarak sosyalleştiklerini ve yalnızlıktan kurtulduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların özellikle kadın sorunlarını ele alarak toplumsal bir sorumluluk üstlendikleri görülmüştür. Toplumsal işlevlerinin olduğunu düşünen ve kendini özne olarak gören kadınların geleceğe dair umutlarının ve planlarının olduğu gözlemlenmiştir. Dünyanın başka yerlerinde mülteci ve yerinden edilmiş kadınlara psikososyal destek sağlamak amacıyla düzenlenen grup çalışmalarının sonunda kadınların travma sonrası stres belirtilerinde ve depresyon düzeylerinde düşüş yaşandığı görülmüştür^{12,13}. Ayrıca şiddete maruz kalmış kadın mülteciler için geliştirilen özgün ve kültüre duyarlı grup müdahalelerinin kadınların ruhsal iyilik hallerinde olumlu etkiler yarattığı bildirilmiştir^{14,15}.

Toplantıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığına Etkisi

TCFR'nin ön testi ve son testi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür (Çizelge 2). Kadınların, Yarının Kadınları Komitesi'nin toplantılarına katılmadan önceki toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığının toplantılara katıldıktan sonra manidar bir artış gösterdiği anlaşılmıştır. Bu sonucu yüz yüze görüşmelerde kadınların

ifadeleri de desteklemiştir. Kadınlar, sıklıkla farkındalıklarının arttığını ve yeni şeyler öğrendiklerini vurgulamıştır. Ayrıca görüşmeler sırasında katılımcıların cinsiyet rollerini ve eşitsizliği doğuran kültürel kalıpları sorguladıkları gözlemlenmiştir. Farklılaşan mekanlar, farklı kültür ve kurallar değişimi beraberinde getirir¹⁶. Bu nedenle kadın kimliğinin yeni inşasında toplantıların yarattığı etki haricinde göçün kendisinin de katkı sunduğu düşünülmektedir.

Evli ve diğer kadınlar arasında toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığının ön test puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmıştır (Çizelge 3). Bu bulguya göre henüz toplantılara katılmamış bekar, dul ve boşanmış kadınlar, toplantılara katılmamış evli kadınlardan daha çok toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığına sahiptir. Bunun nedeni evliliğin cinsiyet rollerinin sürdürülmesine katkıda bulunması olarak görülebilir.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı ve Depresyon İlişkisi

Araştırmanın bulgularına göre Beck Depresyon Envanterinin son testi ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin son test uygulaması arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir korelasyon ilişkisi olduğu saptanmıştır (Çizelge 4). TCRFT'nin ters puanlı yapısı düşünüldüğünde kadınların Yarının Kadınları toplantısına katıldıktan sonra depresyon düzeyleri azaldıkça toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı artmaktadır. Bu durum kadınlarda meydana gelen psikolojik büyüme ile açıklanabilir. Altı kadımla yapılan yüz yüze görüşmeler bu ihtimali desteklemektedir. Görüşmelerde kadınların ruhsal iyilik hallerinde iyileşme ve depresyon belirtilerinde azalma gözlenirken toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki bilinçlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Toplumsal cinsiyet nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmanın ya da ayrımcılığa maruz kalındığının algılanması birçok çalışmada olumsuz psikolojik duygu durumuyla ilişkili olarak bulunmuştur¹⁷. Yapılan araştırmalar kadınların kendilerini geleneksel cinsiyet rolleriyle tarif ettikçe daha az kişisel ayrımcılık algıladıklarını¹⁸ ve kendilerine yönelik ayrımcılıkla mücadele etmek için daha az harekete geçtiklerini göstermektedir¹⁹. Yarının Kadınları Komitesi üyelerinde tam tersinin yaşanması yani hem cinsiyet rolleri farkındalıklarının artması ve hem de depresyon düzeylerinin azalarak üyelerin, kadınlar ve göçmenler için üyelerin savunuculuk yapması grup müdahalesinin etkisini kanıtlar niteliktedir.

Grup Modelinin Özgünlüğü

Literatüre bakıldığında geleneksel kendine yardım gruplarının Profesyoneller tarafından değil üyelerin kendileri tarafından kurulduğundan söz edilmiştir²⁰. Fakat Yarının Kadınları Komitesi örneği bir sivil toplum kuruluşunda uzmanlar eşliğinde yürütülen psikososyal destek çalışmasının kendine yardım grubuna dönüşmesiyle oluşmuştur. Yarının Kadınları Komitesi, Çay Saatleri ismiyle düzenlenen psikososyal destek müdahalesi sürecinde güçlenen, kontrol kazanan grup katılımcılarının inisiyatifi ile ayrıca BMMYK'nın ve SGDD'nin desteklemesiyle kurulmuştur.

Grup sürecinin başlangıcından beri kolaylaştırıcı, grup üyeleriyle eşitlikçi bir ilişki kurmuştur. Ayrıca hiyerarşik olmayan bir ilişkinin grup üyeleri arasında da kurulmasının, kadınların eşitliğe dayanan ilişkiyi günlük hayatlarında da deneyimlemeleri için fırsat vereceğine inanılmıştır. Kadınların toplantılarda aktif katılımlarını sağlamanın kadınların güçlenmesine etkisi olacağı düşünülmüştür. Yarının Kadınları Komitesi oturumlarının bu özellikleri feminist grup çalışmalarıyla oldukça benzerlik göstermektedir²¹. Tartışma konularını ve grup hakkında kararları kendileri verdiği için bu

esnada kendiliğinden kültüre uyumlu bir süreç gelişmiştir. Katılımcıların grubu zamanla kendilerinin yönetmesi, kendi isteklerini, planlarını gerçekleştirme potansiyellerini ortaya koymalarına zemin yaratmıştır.

Yarının Kadınları Komitesi toplantıları klasik grup psikoterapisinden farklıdır fakat Yalom'un grup psikoterapilerinde ele aldığı evrensellik, özgecilik, bilgi aktarma gibi tedavi etmenleri²² bu özgün grup modelinde de ortaya çıkmıştır.

Grubun kolaylaştırıcısı için tercümanla çalışmak ve tercümanın aynı topluluktan olması süreç içerisinde zorluklara neden olmuş ama aynı zamanda çeşitli fırsatlar yaratmıştır. Tercüman ve kolaylaştırıcının uyumu, dayanışması gruptaki kadınlarla iletişim kalitesini üst düzeye çıkarmıştır. Grup içerisinde yardımcı terapist özelliği kazanan tercüman aynı zamanda göçmen kadın grubunun kültürel püf noktaları hakkında kolaylaştırıcıya yol göstermiştir.

Travmatik olaylar birey ve toplum arasındaki destekleyici bağları tahrip eder. Fakat grup dayanışması umutsuzluğa karşı kuvvetli bir koruma ve travmatik deneyime en kuvvetli panzehri sağlar. Sosyal bağların onarımı, yalnız başına olunmadığının keşfedilmesiyle başlar. Gruplar yalnızca karşılıklı gönül alma ilişkileri değil, kolektif güçlenme için de imkân sağlar²³. Sosyal destek, ötekenden gelen yardım geleneksel gruplarda olduğu gibi Yarının Kadınları Komitesi grubunun temel sihidir. Yarının Kadınları Komitesi örneğini farklı kılan kültüre ve cinsiyete duyarlı oluşudur. Grubun devam eden süreçlerinde üyelerin güçlenmesi, psikososyal refahlarının artması onları gruptan ayrılmaya değil dahil oldukları sosyal grupla dayanışmayı sürdürmeye, sorunları toplumsal düzeyde ele almaya ve nihayetinde hak savunuculuğu yapmaya yönlendirmiştir.

Araştırmanın sonunda elde edilen nitel ve nicel bulgular Yarının Kadınları Komitesi toplantılarının; katılımcılarda toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığının geliştiğini ve olumlu psikososyal etkiler yarattığını göstermiştir. Travmaya maruz kalmış kişiler için çeşitli grup psikoterapileri uygulanmakta veya destek grupları oluşturulmaktadır. Hizmet alanların psikososyal açıdan daha fazla fayda görebilmesi için katılımcıların kültürel özelliklerine ve toplumsal cinsiyete duyarlı programların hazırlanması önemlidir.

Kaynaklar

1. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Figures at a Glance, 2018. <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (Erişim: 15 Nisan 2018).
2. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). Geçici Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim: 19 Mayıs 2018).
3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Türkiye'de Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması. 2017. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye'deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf (Erişim: 12 Mart 2018).
4. İnsan hakları ve mazlumar için dayanışma derneği. Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacı kadınlar raporu. 2014. [http://mazlumder.org/webimage/mazlumder%20kamp%20di%20ya%20ya%20ya%20kadın%20sığınmacılar%20raporu\(9\).pdf](http://mazlumder.org/webimage/mazlumder%20kamp%20di%20ya%20ya%20ya%20kadın%20sığınmacılar%20raporu(9).pdf) (Erişim: 10 Nisan 2018).
5. Asaf Y. Syrian women and the refugee crisis: surviving the conflict, building peace, and taking new gender roles. *Soc. Sci.* 2017; 6(3):110. doi:10.3390/socsci6030110.
6. Ülgül M. Suriye iç savaşı'na feminist bir yaklaşım. *Alternatif Politika.* 2017; 9(3):442-470.
7. Başterzi AD. Mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların ruh sağlığı. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar. Current approaches in psychiatry.* 2017; 9(4):379-387.
8. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Gender equality promising practices: Syrian refugees in the middle east and north africa report "Urban Refugee Women's Network-Turkey" 2017. <http://www.unhcr.org/protection/women/5a3bab8a4/unhcr-gender-equality-promising-practices-syrian-refugees-middle-east-north.html> (Erişim: 25 Şubat 2018).
9. Creswell JW. Understanding mixed methods research. JW. Creswell, VL. Plano Clark (Ed) Designing and conducting mixed methods research. *Sage Publications Inc.* California, 2007.
10. Farhood LF, Dimassi H. Validation of an arabic version of the GHQ-28 against the beck depression inventory for screening for depression in war-exposed civilians. *Psychol Rep.* 2015; 116(2):470-484.
11. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999.
12. Dybdahl R, Pasagic I. Traumatic experiences and psychological reactions among women in bosnia during the war. *Med Confl Surviv.* 2000; 16(3):281-290. doi: 10.1080/13623690008409525.
13. Nicholson BL, Kay DM. Group treatment of traumatized cambodian women: a culture-specific approach. *Soc Work.* 1999; 44(5):470-479.
14. Akinsulure-Smith AM, Ghiglione JB, Wollmershauser C. Healing in the midst of chaos: Nah We Yone's African women's wellness group. *Women&Therapy.* 2008; 32(1):105-120. doi: 10.1080/02703140802384602.
15. Loewy MI, Williams DT, Keleta A. Group counseling with traumatized east African refugee women in the united states: Using the Kaffa Ceremony Intervention. *JSGW.* 2002; 27(2):173-191.
16. Çakmak S. Değişen hayatların görünmez sahipleri: göçmen kadınlar. *fe Dergi.* 2010; 2(2):50-64.
17. Hünler OS. Üniversite öğrencisi kadınlarda toplumsal cinsiyet ideolojisi ile depresyon ilişkisi. *Kadın/Woman.* 2000; 14(2):39-53.
18. Foster MD, Matheson K. Perceiving and responding to the personal/group discrimination discrepancy. *Pers Soc Psychol Bull.* 1999; 58:1319-1329.
19. Foster MD. Acting out against gender discrimination: the effects of different social identities. *Sex Roles.* 1999; 58:167-186.
20. Pistrang N, Barker C, Humphreys K. Mutual help groups for mental health problems: a review of effectiveness studies. *Am J Community Psychol.* 2008; 42:110-121. doi: 10.1007/s10464-008-9181-0.
21. Tunç M. Feminist grup çalışması: Temeli, kapsamı ve süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet.* 2013; 24(2):209-229.
22. Yalom I. Grup terapisinin teori ve pratiği. Basic Books, United States. 1995. Çev. Ataman Güngör, Özgür Karaçam, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2015.
23. Herman, J. Travma ve iyileşme: Şiddetin sonuçları, ev içi istismardan siyasi teröre. Literattir. 2007. Çev: Tamer Tosun.